

EXPRESIVITATEA PORTRETULUI PRIN ANAMORFOZE (DEFORMAREA ȘI RECONSTRUCȚIA UNUI TOT UNITAR)

Pavel Alin HEREȘ

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Facultatea de Litere, Baia Mare

*Expression of the portrait by anamorphosis
(Distortion and reconstruction of a whole)*

Abstract: The image of nature and, more obviously, of the portrait in art bears the imprint of an elaboration and interpretation of the visible through the subjective universe of the artist resulting in the expressiveness, namely - plastic, of the portrait. The anamorphosis of the portrait realized by caricature, a way of exaggerating some, especially negative, traits, in the sense of Van Gogh, belongs indefinitely to expressionism, because in order to succeed in formulating an idea about the one taken under observation, the artist distorts his traits. "Artworks are not mirrors, but share the inscrutable magic of transformation that is so difficult to express in words."² Works and artistic motifs are resumed and reinterpreted by artists, being influenced by the context in which they were created and by the concept of the artist. For example, the motive of the kiss is represented in art in various instances, such as the work of Gustav Klimt, like Edvard Munch's creation, which was also revealed by the work that preceded it, entitled "The Kiss". Both represent portraits achieved by anamorphosis.

Keywords: *Expression, portrait, anamorphosis*

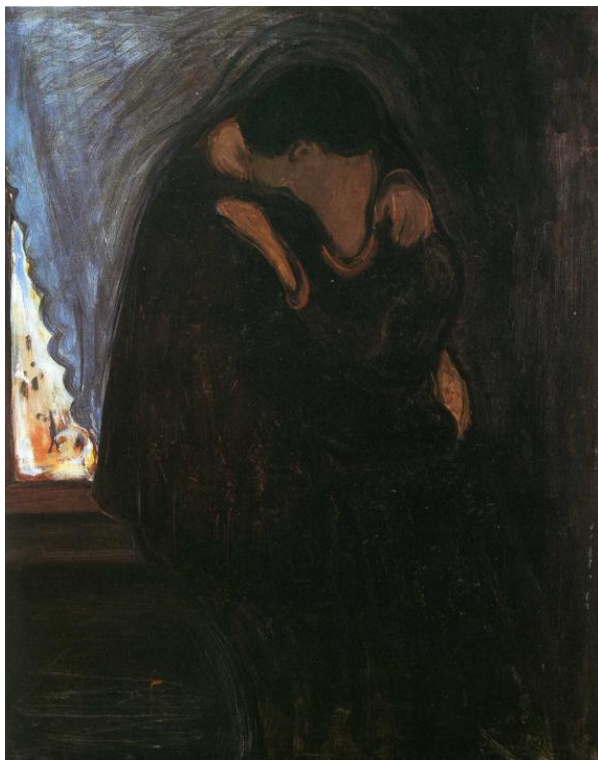
Imaginea naturii și, mai evident, a portretului în artă poartă deci amprenta unei elaborări și interpretări a vizibilului prin universul ultrasubiectiv al artistului având ca rezultat expresivitatea, și anume – plastică, a portretului. Anamorfoza fiind procedeul de deformare a imaginii. Anamorfoza portretului prin caricaturizare, mod de exagerare a unor trăsături, îndeosebi negative, în accepțiunea lui **Van Gogh** aparține neconținut expresionismului, deoarece pentru a izbuti să formuleze ideea făcută despre cel luat în vizor, artistul deformează trăsăturile lui.

Pictorul și totodată gravorul **Edvard Munch**¹ răbufnește într-un mod poetic exteriorizându-și sentimentele într-un mod dur în lucrările sale. Personajele lui Munch sunt consumate din interior de chinul ce se reflectă

¹ Născut la Loyten în 1863, studiază la Oslo, apoi la Paris întorcându-se la Oslo în 1891 își secvențializează șederea cu perioade de lucru în Germania. Considerat precursor al expresionismului, atunci când ia naștere grupul „Die Bruke” la Dresda în 1905. După 1908 se retrage definitiv la Ekely unde a și murit în anul 1944

pe fața acestora a căror siluete devin descarnate cauzate de suferință și mizerie.

Tema sărutului abordată de Munch întruchipând „*ideea caracterului distructiv al pasiunii*”. Efectul contre jour amplifică ideea de unitate a organismelor celor doi protagoniști ai scenei, de înrobire a bărbatului cauzat de pasiunea feminină.

1. Edvard Munch - „Sărutul”², 1897, ulei pe pânză, 99 x 81 cm

Pictorul austriac **Gustav Klimt**³ se apleacă în mod evident asupra reprezentării decorative a suprafeței cu întinderile abstracte bogat decorate ce le îmbină într-un mod șocant cu reprezentările antropomorfe calitative și pline de forță.

„*Sărutul*” pictat de Klimt în 1908 devenită cea mai faimoasă pictură a lui confirmă preocuparea de la începutul secolului specifică civilizației occidentale pentru eros și neliniștile relații dintre cele două sexe. Utilizarea ornamentelor înțesate de simbolism precum formele biomorfe rotunde din fundal, continuate pe îmbrăcămintea personajului feminin și

² Munch Museum, Oslo, Norway

³ Pictor austriac, născut la Baumgarten în 1862. Se formează la Școala de arte și meserii de pe lângă Muzeul austriac din Viena. Moare la Viena în 1918.

umplute cu flori în opoziție cu formele agresive, rectangulare de pe veșmântul personajului masculin și erotismul denotat de poziția îmbrățișării dintre iubiți ce sugerează că momentul extazului tocmai s-a încheiat face ca imaginea lui Klimt să fie cea mai explicită sexual.

2. Gustav klimt- „Sărutul”⁴, 1907-1908, ulei și aur pe pânză, 180x180 cm

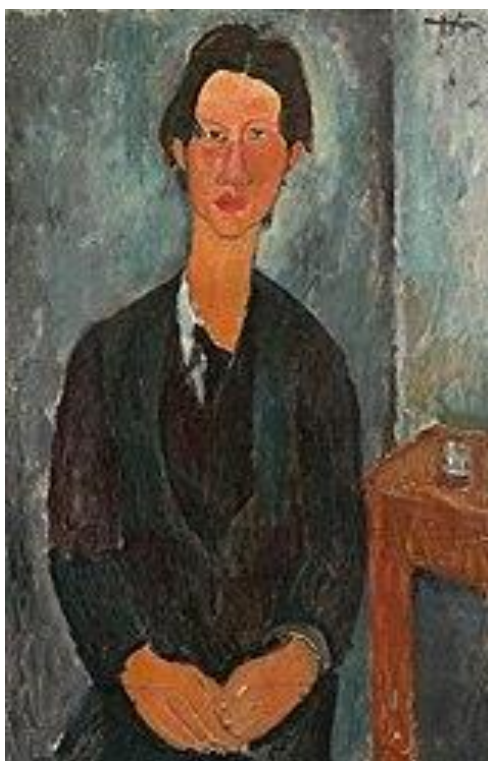
Pictorul italian **Amadeo Modigliani**⁵este influențat de arta trecutului și receptează ecouri din arta postimpresionistă⁶ fiind un remarcant portretist care avea putere să contopească variatele filioane culturale din formația sa și să elaboreze lucrări inedite. Știința și arta se îmbină în portretistica sa prin studierea minuțioasă a realității fizice și spirituale cu un spirit riguros,

⁴ Oesterreichische Galerie Belvedere, Wien

⁵ „frumosul Amadeo a trecut ca un meteor prin numeroase locuințe: o cabană, în Maquis, l'Hotel du Poirier, cafeneaua Bouscart care închiria camere, un atelier de tâmplărie din place Jean-Baptiste Clement numărul 7...Adesea fără bani, cei 200 de franci pe care maică-sa îi trimitea în fiecare lună topindu-se în alcool și hașis, se ducea să doarmă pe băncile uneia din sălile de așteptare a gării Saint-Lazare.” [Jean-Paul Crespelle (1982) *Viața în Montmartre pe vremea lui Picasso 1900 – 1910*, Ed. Meridiane, București 67]

⁶ Însurează operele câtorva artiști ce au ales direcții și s-au dezvoltat individual dar toți au avut ca punct de plecare impresionismul.

gândind cu atenție echilibrul ritmurilor curbelor și suprafețelor prin care se relevă eleganța stilizării ridicată la nivelul ritmului registrului muzical îmbogățind farmecul expresiei de visare și poetica de melancolie. Personajele lui Modigliani alungite ușor uneori cară cu discreție și modestie încărcătura încordărilor interioare lui. În opera sa triumfă cu adevărat faimoasa deformare.

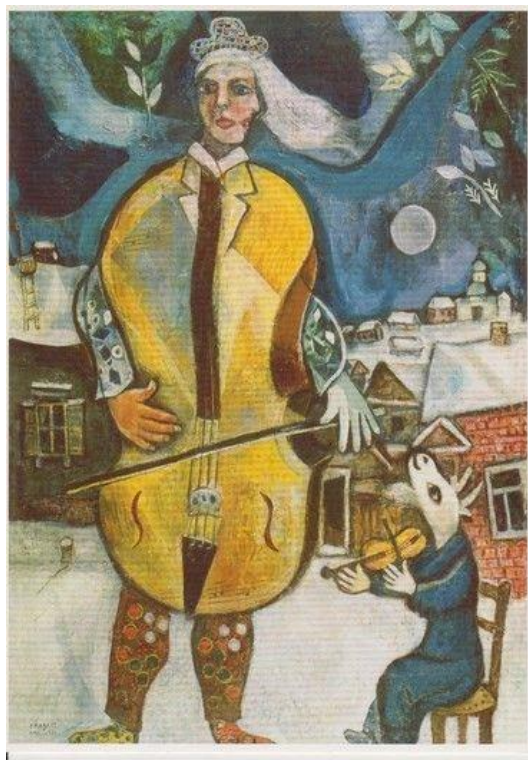

3. Amadeo Modigliani - „Chaim Soutine”, 1917, ulei pe pânză, 91.7 x 59.7cm

Mark Chagall⁷ajungela Paris cu întreg universul ce aparține folclorului regiunii sale natale, moștenit, precum și profunda stare imaginativă susținută de basme, legende și de mitologia populară. Chagal nu dă răspunsuri prin opera sa, el pune întrebări la care el nu se sinchisește să găsească răspunsuri, să le deslușească complexitatea. „Chagall e întotdeauna prezent: se vede trăind și te vede trăind, te aude vorbind și se aude vorbind, dedublarea este continuă; e un joc în care își antrenează

⁷„Marc Chagall (1889-1985), venit la Paris dintr-un ghetou al unui oraș rusesc de provincie, cu câțiva ani înainte de Primul Război Mondial. Contactul lui cu arta nu a reușit să șteargă amintirile din copilărie. [E.H. Gombrich – Istoria Artei, ed. ART, București, 586]

interlocutorul – joc în care râsul este aproape de lacrimi, seriozitatea de frivolitate și amorul-propiu de uitarea de sine.”⁸

4. Marc Chagal - „Muzicantul”⁹ (Violoncelistul) – 1939, ulei pe pânză, 100 x 73 cm

Artistul britanic **Francis Bacon**¹⁰ este remarcat datorită lucrărilor sale bizare, barbare încărcate emoțional. După începutul anilor șaptezeci creația lui artistică devine fastuoasă, preocupată de temporalitate și de trecerea în neființă. El voia să reprezinte în lucrările sale picturale înfățișarea fără nici o abstracție a subiecților îngăduind acțiunea distructivă a unor forțe ce vin din conștiință sau din exteriorul acesteia, străduindu-se să surprindă omenirea dezgustătoare și fără caracter, suferința sau groaza și spaima insuportabilă determină o dispoziție încărcată de dramatism.

Bacon „deconstruiește” în mod voit principiile artistice cum e de altfel renumitul portret al lui „*Papa Inocențiu al X-lea*” de **Velasquez** devenit o mască șocantă și grotescă, printr-o serie de variațiuni pe teme plastice se

⁸Jean Grenier (1972) *Eseuri asupra picturii contemporane*, Ed. Meridiane, București, pag. 61

⁹Colecție particulară

¹⁰Născut la Dublin în 1909, se mută la Londra în 1914 cu părinții lui, după 1927 locuiește la Berlin, apoi la Paris, întorcându-se la Londra în 1928. Între 1945 și 1956 cariera sa artistică atinge punctul culminant. Moare în 1992 la Madrid bolnav de pneumonie.

îndepărtează de original, la vârsta de șaptezeci și cinci de ani papa, a fost reprezentat de Velasquez plin de vigoare, hidos, coleric marcat de efort. Îmbrăcat cu veșmintele ce-i reprezintă funcția, stând pe un jilț roșu, culoare ce domină tabloul îi evidențiază pigmentul colorat în roșu de pe chip.

5. Francis Bacon - „Studiu după portretul Papai Inocențiu al X-lea”¹¹, 1953, ulei pe pânză, 153 x 118 cm

Lucian Freud¹² înfățișează răscolitor permanenta luptă generală dintre realitatea imediată și izbucnirile lăuntrice. Portretele reprezintă cea mai apreciazabilă latură a creației lui Lucian Freud devenită cu timpul mai figurativă. S-a făcut remarcat datorită priceperii cu care imita pielea. Personajele lui Freud înfățișează fața și ochii accentuați, acestea arătând mai proeminente decât ar fi firește. Freud pictează fără a înfrumuseța trupul omenesc fiind frecvente în lucrările sale figurile goale, atât feminine, cât și masculine fără nici o conotație sexuală, distanțate de nudul din pictura tradițională.

Cel mai impunător dar și foarte cunoscut portret este al reginei. Suportul de dimensiuni mari pe care obișnuia frecvent artistul să lucreze a fost înlocuit de această dată cu unul de mici dimensiuni făcând din această

¹¹Centrul de Artă Des Moines, Des Moines

¹²Născut în 1922 la Berlin. Se mută în anul 1933 în Marea Britanie. Expune în 1954 la Bienala de la Veneția. Moare în 2011 la Londra.

lucrare una dintre cele mai mici opere ale sale. Însă prezența impunătoare a monarhului britanic ocupă întreaga suprafață a pânzei. Portretul acesteia este împodobit cu un fir de perle ce îi înconjoară gâtul în timp ce pe cap stă așezată o frumoasă coroană cu bijuterii, aceasta ocupând întreg registrul superior al lucrării.

6. Lucian Freud - „Queen Elizabeth”¹³, 2000-2001, ulei pe pânză

*”Lucrările de artă nu sunt oglinzi, dar au în comun acea insesizabilă magie a transformării care este atât de greu de exprimat în cuvinte.”*¹⁴ Artiștii au realizat mereu copii și exerciții creative.

Operele și motivele artistice sunt reluate de către artiști și reinterpretate fiind influențate de contextul în care au fost create și conceptul artistului. Spre exemplu motivul sărutului se regăsește reprezentat prin artă în diverse variante ca de exemplu bogat ornamentata lucrare a lui Gustav Klimt realizată între anii 1907-1908 considerată o lucrare protoexpresionistă asemeni creației lui Edvard Munch precursor al expresionismului, fapt relevat și prin lucrarea ce o precedă intitulată tot „Sărutul”, realizată în anul 1897, cu câțiva ani înaintea lui Klimt. Ambele

¹³Royal Collection (Buckingham Palace), London, UK

¹⁴E.H Gombrich – Artă și iluzie, 1973, Ed. Meridiane, București, 35

reprezintă portrete prin anamorfoză. Acestea sunt creații cărora li se alătură sculptura în marmură a îndrăgostiților ce se sărută realizată de Rodin între 1901-1904.

7. Alin Hereș - „Secvențializări. Papa Inocențiu al X-lea – Velasquez /
Studiu după portretul Papai Inocențiu al X-lea – Bacon”

Francis Bacon realizează în anul 1953 lucrarea „*Studiu după Portretul Papei Inocențiu al XX-lea de Velasquez*” ce face parte din numeroasele interpretări după pictorul spaniol având ca reper lucrarea acestuia „*Papa Inocențiu al X-lea*” realizată în anul 1650 a cărui portret Bacon îl anamorfozează extrem de tare. Exemplu ce demonstrează că lucrările marilor artiști rămân mereu o sursă nesecată de inspirație și interpretare.